

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

İKİNCİ BÖLÜM
KARAR

ALİ ÖRS BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2020/17774

Karar Tarihi : 18/9/2024

Başkan : Basri BAĞCI
Üyeler : Engin YILDIRIM
Rıdvan GÜLEÇ
Yıldız SEFERİNOĞLU
Metin KIRATLI
Raportör : Kamber Ozan TUTAL
Başvurucu : Ali ÖRS
Vekili : Av. Hacı Ahmet KANAL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, iptal edilen idari işlemde doğan zararın tazmin edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1979 doğumlu olup şoför olarak çalışmaktadır.

3. Trafik polislerinin 4/11/2014 tarihinde yaptığı kontrolde 1,33 promil alkollü olduğu tespit edilen başvurunun sürücü belgesi iki yıl süreyle alınmıştır. Alkol ölçümünden yaklaşık iki saat sonra bir devlet hastanesinde yapılan kan ölçümünde başvurunun 0,02 promil alkollü olduğu saptanmıştır.

4. Başvurucu, sürücü belgesinin alınması işleminin iptali için dava açmıştır. Yargılama süreci sonunda Antalya 3. İdare Mahkemesi, hastane raporu ve iki ölçüm arasındaki süre gözetildiğinde başvuru, mevzuatta yazılı olan sınırın altında alkollü olduğundan dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı gerekçesiyle işlemin iptaline 13/6/2017 tarihinde karar vermiştir. Danıştay Onbeşinci Dairesi kararı onamış ve karar düzeltme istemini reddetmiştir.

5. Başvurucu 18/5/2018 tarihinde sürücü belgesinin alınması nedeniyle uğradığı maddi ve manevi zararlarının tazmini amacıyla dava açmıştır. Başvurucu; idari işlem sonrasında işinden kovulduğunu, yeni bir iş bulamadığından gelir kaybına uğradığını, aracını kullanmadığı için düşük bedelle satmak ve ulaşımını taksiyle sağlamak zorunda kaldığını ileri sürmüştür. Başvurucu, mesleğinin şoförlük olduğunu gösteren Sosyal Güvenlik Kurumuna ait belgeleri sunmuştur.

6. Antalya 4. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 28/2/2019 tarihinde davayı kısmen kabul ederek gelir kaybı ve ulaşım masrafı olarak 1.489 TL maddi tazminat ile 5.000 TL manevi tazminatın başvurucaya ödenmesine karar vermiştir. Mahkeme, şoför olarak çalışan başvurucaunun sürücü belgesinin geri alınması işleminin yargılama sonucunda iptal edilmesi karşısında idarenin hukuka aykırı işlemi nedeniyle oluşan zararın tazmin yükümlülüğü altında olduğunu belirtmiştir. Taraflar karara karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur.

7. Konya Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 19/2/2020 tarihinde başvurucaunun istinaf başvurusunun reddine, davalı idarenin istinaf başvurusunun ise kabulüne karar vermiş ve Mahkeme kararını kaldırarak davayı kesin olmak üzere reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucaunun kalibrasyon ayarı yapılmış teknik cihazla yapılan alkol ölçümü sonucunda 1,33 promil alkollü olarak araç kullandığı tespit edildiğinden sürücü belgesinin alınmasında idarenin ağır ve bariz biçimde kusurlu olmadığını açıklamıştır.

8. Başvuruca, nihai hükmü 21/4/2020 tarihinde öğrendikten sonra 12/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun ile COVID-19 pandemisi nedeniyle yargı alanındaki süreler 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar durduğundan başvurucaunun süresinde olduğu değerlendirilmiştir.

9. Başvurucaunun mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden ise kabul edilemez olduğuna 16/6/2023 tarihinde karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvuruca, hukuka aykırı olduğu tespit edilen bir idari işlem nedeniyle uğradığı zararın tazmin edilmemesinden yakınmaktadır.

11. Başvuru, mülkiyet hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Somut olayda Mahkeme, geçimini şoförlük yaparak sağlayan başvurucaunun sürücü belgesinin alınması sonucunda gelir kaybına uğradığını tespit etmiştir. Buna karşılık zarar iddiaları yönünden bir inceleme yapmaksızın Bölge İdare Mahkemesi, sürücü belgesine el konulmasında idarenin ağır ve bariz bir kusuru bulunmadığından tazminat istenemeyeceğini kaydetmiştir. Başvuruca konu olayın şartları bir bütün olarak ele alındığında sigorta bildirimlerinde ve mahkeme kararında yapılan tespitler ışığında şoför olarak geçimini sağlayan başvuruca açısından mesleğini yapabilmesinin zorunlu ön şartı olan sürücü ehliyetinin ekonomik bir değer ifade ettiği ve mülkiyet hakkı kapsamında olduğu açıktır.

14. Malikin mülkünü kullanma, mülkün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına

müdahale teşkil eder (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği hatırlatılmalıdır (Anayasa'nın 35. maddesinin yapısı ve içerdiği üç kural ile ilgili olarak bkz. *Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, §§ 55-58). Başvuruya konu olayda sonradan iptal edilmesine karşın sürücü ehliyetine el konulması sürecinde mesleğini icra edememesi başvurunun mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmiştir. Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin başvurunun bir süre mülkünden yararlanamaması nedeniyle birinci kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

15. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabilmesi öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlandırılabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, § 62).

16. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlandırılabilmesi belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkelerin düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde de *hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlandırılabilmesi* temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır (*Ford Motor Company*, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

17. Somut olayda sürücü ehliyetinin alınması işleminin iptali için başvurunun açtığı dava, Antalya 3. İdare Mahkemesince kabul edilmiş ve idari işlem hukuka aykırı bulunarak iptal edilmiştir. Danıştay Onbeşinci Dairesinin onadığı söz konusu karar kesinleşmiştir. Dolayısıyla başvurunun sürücü belgesinin alınması işleminin hukuka aykırı olduğu yargılama süreci sonunda kesinleşmiş bir mahkeme hükmüyle tespit edilmiştir. Bu aşamadan sonra Anayasa Mahkemesince yapılacak inceleme bu ihlalin giderilip giderilmediğine yönelik olacaktır.

18. Anayasa Mahkemesi, iş müfettişliğine atanmanın geciktirilmesinin hukuka aykırı olduğunun mahkemelerce tespit edilmesine karşılık uğranılan parasal hak kayıplarının karşılanmadığı şikâyetine ilişkin bir başvuruyu *Demet Demirel ve diğerleri* ([GK], B. No: 2019/12998, 1/12/2022) kararında incelemiştir. Anılan kararda; idari işlemin iptal edilmesi ve başvuru sahiplerinin atanma işlemlerinin tamamlanması mağduriyetlerini hafifletse de tam olarak gidermediği, mağduriyetin gerçek manada ortadan kalkabilmesi için başvuru sahiplerinin mülkiyet hakkının ihlali sebebiyle oluşan zararlarının da karşılanması gerektiği belirtilmiştir (*Demet Demirel ve diğerleri*, § 42).

19. Somut olayda başvuru, iptal edilen idare işlem sonucunda uğradığı zararın tazmini talebiyle dava açmıştır. Mahkeme, davayı kabul etmesine karşın Bölge İdare

Mahkemesi sürücü belgesinin alınmasında idarenin ağır ve bariz biçimde kusurlu olmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Sürücü belgesine el konulan başvurunun mesleğini icra edememesinin kendi tutum ve davranışından değil idarenin hukuka aykırı işleminden kaynaklandığı dikkate alınmalıdır. Hukuka aykırılığı kesinleşmiş mahkeme kararıyla tespit edilmiş olan işlem neticesinde başvuru, mesleki faaliyetini gerçekleştirememiştir. Mesleğini icra edemeyen başvurunun idarenin hukuka aykırı işlemi sebebiyle fiilen çalışmamasından idare lehine sonuçlar çıkarılması, mülkiyet hakkına yönelik ihlalin sonuçlarının giderilmesini önlemiş ve tüm külfetin başvuru üzerinde bırakılmasına yol açmıştır.

20. Hukuk devletinde idare, hukuka aykırı olarak tesis ettiği işlemlerin sebep olduğu ihlalleri giderme yükümlülüğü altındadır. İdare, eski hâle getirme (*restitutio in integrum*) ilkesi gereğince kişiyi, hukuka aykırı işlem tesis edilmemiş olsaydı kişi hangi durumda olacaksa ona mümkün olduğunca en yakın konuma getirmekle yükümlüdür. Bu bağlamda, idarenin başvurunun sürücü belgesini geri vermekle ihlali giderme hususundaki yükümlülüklerini bütünüyle ifa ettiği söylenemeyecektir. İhlalin tam olarak giderilebilmesi için hukuka aykırı olduğu tespit edilen işlem nedeniyle başvurunun uğradığı zararların da tazmin edilmesi gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Demet Demirel ve diğerleri*, § 45; *Narin Nihal Parlak*, B. No: 2019/16487, 3/3/2022, § 39).

21. Dolayısıyla sürücü belgesinin alınması işleminin iptali suretiyle tespit edilen ihlalin yol açtığı sonuçların tam olarak giderilmesi, Bölge İdare Mahkemesinin kararı nedeniyle önlenmiştir. Bu durumda başvurucuya aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklenmesinden dolayı kamu yararı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu ve bu nedenle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvuru, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesini ve 100.000 TL tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş; yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aliğül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu* (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması için Konya Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesine (E.2019/1434, K.2020/516) iletmek üzere Antalya 4. İdare Mahkemesine (E.2018/576, K.2019/122) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına; ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.